

Лінгвоосвітня культура як чинник академічної ідентичності студента немовного фаху

Степанець Надія Олександрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.07.2025	Освіта	378.091.33:81

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18523525>

Анотація. У статті досліджено феномен лінгвоосвітньої культури як ключового чинника формування академічної ідентичності студентів нефілологічних спеціальностей. Обґрунтовано, що мовна компетентність у сучасній освіті виходить за межі граматичної правильності, перетворюючись на інструмент когнітивної організації мислення, комунікативної самореалізації та інтелектуальної автономії здобувача вищої освіти. Здійснено аналіз взаємозв'язку між мовною культурою й академічною самосвідомістю студента, визначено, що мова забезпечує передачу знань і створення наукових смислів, сприяє розвитку аналітичного мислення, критичної рефлексії та культури аргументованого висловлення.

Розкрито роль педагогічного супроводу у формуванні філологічної культури в нефілологічних аудиторіях. Показано, що інтеграція курсів академічного письма, риторики та комунікативної культури сприяє становленню навичок точного й логічно структурованого наукового мовлення, виховує академічну доброчесність і формує стійку мотивацію до мовного саморозвитку. Визначено, що лінгвоосвітня культура поєднує когнітивний, комунікативний, професійно-освітній, педагогічний і ціннісно-культурний виміри освітнього процесу, забезпечуючи цілісність інтелектуального становлення майбутнього фахівця.

Доведено, що мова в системі вищої освіти виконує роль інтелектуального ресурсу, який забезпечує синтез наукового мислення, культурної свідомості й професійної компетентності. Формування академічної ідентичності студента ґрунтується на усвідомленні мови як середовища наукової творчості, пізнання та духовного самоствердження. Лінгвоосвітня культура постає стратегічним чинником гуманітарного зміцнення вищої освіти України, оскільки формує покоління фахівців, здатних мислити українською мовою науки та діяти в координатах національної академічної традиції.

Ключові слова: лінгвоосвітня культура, академічна ідентичність, мовна компетентність, когнітивно-комунікативний підхід, академічна доброчесність, гуманітаризація освіти.

---

¹ кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, Заклад вищої освіти "Львівський університет бізнесу та права", <https://orcid.org/0009-0008-6343-4806>

Linguistic and Educational Culture as a Factor of Academic Identity of Non-Philological Students

Abstract. The article explores the phenomenon of linguistic and educational culture as a key factor in shaping the academic identity of students in non-philological fields. It substantiates that language competence in modern education extends beyond grammatical correctness, transforming into an instrument of cognitive organization of thinking, communicative self-realization, and intellectual autonomy of higher education students. The relationship between linguistic culture and the student's academic self-awareness is analyzed, revealing that language ensures both the transmission of knowledge and the creation of scientific meanings, fostering the development of analytical thinking, critical reflection, and a culture of reasoned expression.

The role of pedagogical support in developing philological culture in non-philological classrooms is outlined. It is shown that the integration of courses in academic writing, rhetoric, and communication culture contributes to the formation of precise and logically structured scientific language skills, promotes academic integrity, and builds sustained motivation for linguistic self-development. Linguistic and educational culture is defined as a multidimensional phenomenon that unites cognitive, communicative, professional-educational, pedagogical, and value-cultural dimensions of the educational process, ensuring the integrity of the student's intellectual formation.

It is proven that language in the higher education system functions as an intellectual resource that synthesizes scientific thinking, cultural awareness, and professional competence. The formation of a student's academic identity is based on the recognition of language as an environment of scientific creativity, cognition, and spiritual self-affirmation. Linguistic and educational culture emerges as a strategic factor in strengthening the humanitarian dimension of Ukrainian higher education, as it cultivates a generation of professionals capable of thinking in the Ukrainian language of science and acting within the framework of national academic identity.

Keywords: linguistic and educational culture, academic identity, language competence, cognitive-communicative approach, academic integrity, humanitarization of education.

Вступ

Модернізація української вищої освіти та утвердження гуманітарних засад наукової комунікації актуалізують проблему лінгвоосвітньої культури як стратегічного чинника інтелектуального розвитку студентів. Рівень цієї культури визначає мовну підготовку, формує здатність до критичного мислення, активізує творче самовираження та стимулює академічну відповідальність. В умовах цифрової трансформації та глобалізаційних викликів мова зберігає статус головного механізму національної ідентичності, формування наукової самосвідомості й забезпечення академічної мобільності майбутніх фахівців.

Лінгвоосвітня культура інтегрує когнітивні, комунікативні та аксіологічні виміри освітнього процесу, поєднуючи наукове мислення з мовною рефлексією. Її розвиток у нефілологічних аудиторіях сприяє становленню академічної ідентичності студента - усвідомленню себе як суб'єкта наукового пізнання, носія академічних цінностей і активного учасника наукового дискурсу. У межах природничих, технічних і економічних спеціальностей мова функціонує як інтелектуальна система, що організовує знання та формує аналітичне мислення, виходячи далеко за межі суто комунікативної ролі.

У своїй працях порушували досліджувану тематику такі науковці: Андреева Т., Біда О., Бойко А., Гордієнко Ю., Гуттерер Є., Іванушко Я., Кісельова А., Кононенко В., Кононенко Н., Кононенко С., Малінська Г., Межуєва І., Медвідь Н., Мурадханян І., Назаренко І., Пак І., Петришина О., Ракшанова Г., Слухенська Р., Чичук А. та інші.

Актуальність теми визначається потребою переосмислення ролі мови у професійній освіті та необхідністю розроблення педагогічних стратегій, що забезпечують розвиток мовної компетентності як складової академічної ідентичності. Мета статті полягає у виявленні механізмів впливу лінгвоосвітньої культури на процес формування академічної самосвідомості студентів нефілологічних спеціальностей і визначенні педагогічних умов її ефективного становлення.

Результат

У системі сучасної вищої освіти лінгвоосвітня культура постає як інтегративна характеристика академічного середовища, що поєднує когнітивні, комунікативні та ціннісно-світоглядні виміри освітнього процесу [1, 2]. Її сутність полягає у формуванні здатності студента усвідомлювати мову як інтелектуальний ресурс, що виходить за межі комунікативної функції та забезпечує концептуальне мислення, структурування знань і побудову наукових узагальнень.

Мовна культура в університетському просторі визначає якість академічної взаємодії, оскільки саме через мовне опосередкування відбувається трансляція наукових смислів, формування міжпредметних зв'язків і розвиток аналітичного мислення. Здатність майбутнього фахівця коректно оперувати термінологічними системами, створювати логічно завершені наукові тексти та аргументовано презентувати результати власних досліджень засвідчує професійну зрілість і водночас виконує функцію маркера належності до академічної культури.

У межах реформованої освітньої парадигми лінгвоосвітня культура виконує функцію інтеграційного чинника між гуманітарною та професійно-предметною підготовкою, сприяє подоланню розриву між мовною практикою і когнітивною діяльністю, формуючи у студентів здатність до саморефлексії, інтерпретації та переосмислення знань у власному фаховому контексті [2]. Таким чином, мова стає засобом інтелектуальної самореалізації, що забезпечує стійкість академічної ідентичності у багатовимірному освітньому середовищі.

Мовна компетентність у сучасному науково-освітньому дискурсі визначається як інтегрована когнітивно-комунікативна здатність, що поєднує мислення, пізнання та самовираження особистості [3, 4]. Її сутність виходить за межі граматичної правильності, охоплюючи опанування мовою як інструментом осмислення знань, концептуалізації наукових явищ і структуризації інтелектуального простору навчальної діяльності. Студент із розвинутою мовною компетентністю не відтворює інформацію механічно, а створює власні смислові моделі, формує аргументаційні схеми та бере участь у професійних дискусіях на рівні понять і категорій.

Когнітивна складова мовної компетентності забезпечує вміння аналізувати мовні структури як засоби мислення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та оперувати абстрактними моделями [5]. Комунікативна складова визначає здатність адекватно використовувати мову для представлення результатів наукової діяльності в письмових, усних і мультимедійних форматах [4]. Взаємодія цих рівнів створює основу академічної самосвідомості, у межах якої мова постає каналом пізнавальної активності й інструментом критичного осмислення дійсності.

Для студента нефілологічного профілю мовна компетентність функціонує як когнітивний медіатор між предметними знаннями та їх науковим вираженням. Усвідомлене володіння мовними засобами формує здатність до узагальнення, порівняння, аргументації, що посилює аналітичний стиль мислення й підвищує якість академічної комунікації. Таким чином, мовна компетентність функціонує як базовий ресурс інтелектуального саморозвитку, що забезпечує формування академічної ідентичності та суттєво перевищує рівень звичайної навички володіння мовним кодом.

Академічна ідентичність студента нефілологічного профілю формується на основі поєднання інтелектуальної самосвідомості, мовної культури та ціннісної орієнтації на наукову діяльність, відображаючи внутрішнє прийняття академічних норм, прагнення до наукової точності й готовність долучатися до дискурсивних практик, що визначають належність до університетської спільноти [6]. Ідентифікація зі світом науки ґрунтується на усвідомленні мови як засобу пізнання, професійного самовираження та інструмента формування нових знань.

Становлення академічної ідентичності передбачає перехід від зовнішнього наслідування академічних зразків до внутрішнього засвоєння наукових цінностей і комунікативних норм. Студент, залучений до мовно-наукової взаємодії, опановує термінологічний апарат і стиль мислення як базові інструменти академічної діяльності, а також засвоює аналітичні моделі, що визначають структуру наукового письма та логіку представлення результатів досліджень. Мовна діяльність стає механізмом інтеграції до академічного середовища: через осмислене використання мови студент підтверджує власну приналежність до наукової спільноти [7].

Академічна ідентичність нефілолога має міждисциплінарну природу, оскільки формується у взаємодії гуманітарних і професійно-предметних компонентів. Здатність студента застосовувати мовно-аналітичні інструменти для осмислення спеціальних знань посилює його когнітивну гнучкість і здатність до критичного мислення. Мова, перетворюючись на простір інтелектуального самоствердження, формує внутрішню дисципліну мислення і визначає академічну зрілість майбутнього фахівця.

Мова водночас виконує функції мисленнєвого механізму й засобу комунікації, забезпечуючи єдність пізнавальних і соціальних процесів у науковому середовищі. Як інструмент мислення, вона структурує досвід, формує категорії, моделює логічні зв'язки між поняттями та визначає характер інтелектуальної діяльності. Як засіб комунікації, мова створює умови для передачі знань, взаємодії між учасниками освітнього процесу та репрезентації результатів досліджень у публічному просторі [8]. Зазначені функції не існують ізольовано - мисленнєва активність неможлива без комунікативного контексту, а комунікація набуває значення лише в межах осмисленого мовлення.

Під впливом цифрової трансформації освіти мова набуває нових форм прояву: електронне академічне письмо, мультимодальні презентації, міжплатформні наукові обговорення розширюють комунікативні можливості студента. Однак саме когнітивна функція мови зберігає визначальну роль, адже глибина осмислення матеріалу залежить від точності мовних формулювань, а інтелектуальна зрілість - від здатності концептуалізувати знання у власній мовній системі [9].

Для студентів нефілологічних спеціальностей поєднання цих двох вимірів означає необхідність розглядати мову як динамічний інструмент професійного мислення. Коли мовна діяльність орієнтована на створення смислів, вона виходить за межі суто комунікативної функції й перетворюється на засіб саморозвитку, аналітичного зростання й академічного самоствердження. Мова, інтегруючи когнітивну та комунікативну функції, забезпечує перехід від знання як інформації до знання як особистісної інтелектуальної вартості.

Лінгвоосвітня культура у професійному просторі нефілологічних спеціальностей визначає рівень інтелектуальної самореалізації студента та якість його академічної комунікації, також відображає здатність застосовувати мовні інструменти для розв'язання фахових завдань, побудови наукових аргументів і репрезентації результатів досліджень у міждисциплінарному середовищі. У сучасній університетській освіті мовна культура набуває статусу структуроутворювального елемента професійної підготовки, який визначає аналітичну глибину мислення й комунікативну зрілість майбутнього фахівця.

Інтеграція лінгвоосвітніх практик у технічну, природничу та економічну освіту сприяє формуванню вмінь працювати з науковими текстами, створювати точні визначення, оперувати термінологічними системами та переконливо аргументувати власну позицію. Через мовне опосередкування студент засвоює категоріальний апарат науки, розвиває міждисциплінарну компетентність і розширює пізнавальні горизонти навчального процесу [10].

У процесі професійного становлення мовна культура виконує також етичну функцію, пов'язану з академічною доброчесністю, культурою цитування та відповідальністю за достовірність інформації. Вона формує у студента розуміння наукової комунікації як простору партнерства і взаємної поваги, у межах якого розвиваються навички критичного мислення, відкритого діалогу й самопрезентації [7]. Лінгвоосвітня культура, інтегрована в освітню траєкторію, перетворює професійну підготовку на процес інтелектуального самотворення, де мова стає джерелом пізнання, мислення й творчої ініціативи.

Розвиток філологічної культури студентів нефілологічних спеціальностей потребує системного педагогічного супроводу, що поєднує мовну освіту з професійною підготовкою та формує стійку мотивацію до академічного самовираження. Ефективність цього процесу визначається комплексом педагогічних умов, які охоплюють організаційні, методичні й ціннісні аспекти освітньої взаємодії [11]. Мета полягає у створенні навчального середовища, здатного підтримувати мовну активність студентів і сприяти формуванню рефлексивного ставлення до власного мовлення.

Інтеграція курсів академічного письма, риторики та комунікативної культури в програми нефілологічних спеціальностей забезпечує формування навичок точного, логічно структурованого й науково аргументованого викладу [12]. Таке навчання орієнтоване на засвоєння норм наукового стилю як базової передумови, що забезпечує розвиток здатності створювати зв'язні тексти, аналізувати мовні моделі та добирати мовні засоби відповідно до мети комунікації. Розгортання навчального процесу в інтерактивних формах (дебатах, міждисциплінарних проєктах, публічних презентаціях) активізує мовно-аналітичне мислення та зміцнює академічну компетентність студентів.

Філологічна культура у нефілологічному середовищі формується завдяки діяльності викладача як фасилітатора мовного розвитку, який організовує навчальну взаємодію на засадах партнерства. Педагогічна стратегія в цьому контексті спрямована на виховання ціннісного ставлення до мови як до інтелектуального ресурсу та інструмента наукової творчості. Такий підхід створює умови для становлення культури наукового мислення, удосконалення академічного письма та посилення академічної ідентичності студента.

Узагальнення результатів дослідження дає змогу представити лінгвоосвітню культуру як багатовимірну систему, у межах якої мова постає засадничим чинником академічного становлення студента нефілологічного профілю. Синтез когнітивного, комунікативного, педагогічного та ціннісно-культурного вимірів виявляє внутрішню логіку її впливу на формування академічної ідентичності. Структурно цей взаємозв'язок відображено в таблиці 1.

Лінгвоосвітня культура поєднує когнітивні, комунікативні, педагогічні та ціннісні параметри освітнього процесу, забезпечуючи становлення студента як суб'єкта академічної спільноти, здатного мислити, творити й комунікувати мовою науки. Представлена система демонструє, що лінгвоосвітня культура виконує інтеграційну функцію у становленні наукового мислення, розвитку професійної компетентності та утвердженні академічних цінностей. Поєднання гуманітарного й професійного досвіду сприяє формуванню стійкої академічної мотивації, здатності до саморефлексії та відповідального ставлення до наукового слова. Саме через мовну культуру студент

набуває повноцінної академічної суб'єктності, що засвідчує зрілість сучасної вищої освіти України як простору інтелектуального і духовного розвитку.

Таблиця 1

Лінгвоосвітня культура як чинник формування академічної ідентичності студента нефілологічного фаху

Вимір аналізу	Зміст характеристик	Механізм впливу	Результат для академічної ідентичності
Когнітивний	Мова як інструмент мислення, що структурує знання і формує логічну послідовність пізнавальних операцій.	Розвиток аналітичного мислення, уміння концептуалізувати поняття, будувати інтелектуальні моделі.	Усвідомлення мови як основи наукового мислення; формування когнітивної автономії.
Комунікативний	Мова як засіб наукової взаємодії, репрезентації результатів і участі в академічному дискурсі.	Розвиток навичок академічного письма, публічних виступів, риторичної аргументації.	Відкритість до академічного діалогу, здатність до міждисциплінарної комунікації.
Професійно-освітній	Інтеграція мовної культури в навчальні програми технічних, економічних і природничих спеціальностей.	Опрацювання термінологічних систем, створення текстів професійного спрямування, формування аналітичної компетентності.	Єдність гуманітарного та фахового мислення; зростання наукової самостійності.
Педагогічний	Педагогічний супровід мовного розвитку через інтерактивні форми навчання та наставництво викладача.	Мотивація до мовного саморозвитку, засвоєння норм академічної доброчесності, формування рефлексивних умінь.	Стійка академічна мотивація, внутрішнє прийняття наукових цінностей.
Ціннісно-культурний	Мова як носій національної ідентичності й духовного коду культури.	Виховання патріотичної свідомості через академічну комунікацію, формування ціннісного ставлення до мови науки.	Самоідентифікація у світовому науковому просторі на засадах української академічної традиції.

Сформовано автором

Висновки

Дослідження підтвердило, що лінгвоосвітня культура становить основний чинник формування академічної ідентичності студента нефілологічного профілю. Її вплив

охоплює когнітивну, комунікативну, професійно-освітню, педагогічну та ціннісно-культурну сфери, створюючи цілісне середовище інтелектуального розвитку. У цьому контексті мова функціонує як механізм наукового мислення, пізнання й самовираження, визначаючи якість академічної діяльності.

Розвинена мовна компетентність забезпечує здатність студента до наукового аналізу, самостійного формулювання проблем і аргументованої репрезентації результатів досліджень. Така компетентність трансформує процес навчання з репродуктивного на творчий, формує аналітичне мислення та сприяє розвитку критичної рефлексії. Мовна культура, перетворюючись на інтелектуальний ресурс, забезпечує когнітивну автономію й засвідчує академічну зрілість особистості.

Педагогічна підтримка розвитку філологічної культури у нефілологічних аудиторіях виступає необхідною умовою інтеграції студентів у академічне середовище. Викладач як фасилітатор мовного розвитку організовує процес навчальної взаємодії, формує ціннісне ставлення до мови науки, навички академічного письма та культуру аргументованої комунікації. Сукупність цих компонентів визначає рівень інтелектуальної самореалізації, професійної компетентності та соціальної відповідальності майбутнього фахівця.

Отже, лінгвоосвітня культура постає не лише показником мовного розвитку, а стратегічним ресурсом гуманітарного зміцнення української вищої освіти. Поєднання знань, мислення й цінностей у цьому процесі сприяє утвердженню академічної доброчесності та формує покоління фахівців, здатних мислити українською мовою науки й діяти в координатах національної ідентичності.

Список використаної літератури

1. Слухенська Р., Іванушко Я., Мурадханян І. Особливості формування культурно-мовного прагматизму у закладі вищої освіти. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*, 2024, № 2, с. 122–126. URL: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/331340/320661>
2. Біда О. А., Чичук А. П., Гуттерер Є. В. Формування у здобувачів вищої освіти культури професійного спілкування. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2023, № 211, с. 16–22. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/download/1634/1594>
3. Андрєєва Т. М. Комунікативна граматики в сучасній українській лінгводидактиці. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, 2018, № 37, с. 141–156. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/apyl_2018_37_11.pdf
4. Кононенко В. В., Кононенко С. В., Кононенко Н. О. Мовна компетентність – умова успішної побудови кар'єри. *Імідж сучасного педагога*, 2025, № 5(224), с. 117–122. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/download/337649/327378>
5. Ракшанова Г. Ф., Назаренко І. Л. Формування фахової термінологічної компетентності у студентів. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 2018, № 17, с. 249–260. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/PhSt_2018_17_24.pdf
6. Межуєва І. Ю. Професійно орієнтований підхід у методиці формування мовної готовності до здійснення професійної діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2023, с. 125. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v62/part_2/Filologi62-2.pdf#page=125

7. Пак І. В. *Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву*: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2019. 251 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3196>
8. Бойко А. Мова як засіб трансляції цінностей і формування культурної ідентичності в освіті. *Humanities Studies*, 2025, № 22(99), с. 9–17. URL: <http://humstudies.com.ua/article/download/325072/315028>
9. Медвідь Н. С., Малінська Г. Д. Когнітивний підхід до вивчення української мови як шлях до вдосконалення комунікативної компетенції здобувачів освіти. 2023. URL: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/27-2_2023.pdf#page=170
10. Gordiienko Y. Комунікативний підхід до формування металінгвістичних компетенцій у студентів нефілологічних спеціальностей. *Pedagogical Discourse*, 2022, № 32, с. 28–35. URL: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/download/1152/1048>
11. Петришина О. Лінгводидактичні основи формування навичок публічної комунікації у студентів нефілологічних спеціальностей. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2020, № 2, с. 150–157. URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/pedagogy/article/download/280/255>
12. Кісельова А. А. Основні аспекти опанування академічного письма здобувачами освіти нефілологічних спеціальностей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2024, с. 23. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v70/70_2024.pdf#page=23